

Görvälns slott

Antikvarisk kontroll vid fönsterrenovering, Görvälns slott, Järfälla socken,
Järfälla kommun, Uppland

Lisa Sundström
Rapport 2004:33

Görvälns slott

Antikvarisk kontroll vid fönsterrenovering, Görvälns slott, Järfälla socken,
Järfälla kommun, Uppland

Lisa Sundström
Rapport 2004:33

Rapporten finns i PDF-format på adressen
stockholms.lans.museum

 STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm
Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72
Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6
Hemsida stockholms.lans.museum

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Stockholm 2004

Innehåll

Sammanfattning av utförda åtgärder	7
Administrativa uppgifter	7
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	7
Utförda åtgärder	8
Avvikelser från arbetshandlingar	12
Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder	12
Övriga handlingar med relevans för ärendet	12

Sammanfattning av utförda åtgärder

Arbetena har bestått i renovering och exteriör målning av samtliga fönster i slottets bottenvåning samt våning 1 tr. Arbetena har även omfattat renovering och målning av ett blindfönster i bottenvåningen samt en balkongdörr våning 1 tr.

Administrativa uppgifter

Objekt: Görvälns slott

Socken: Järfälla

Kommun: Järfälla

Landskap: Uppland

Arbetshandlingar: Nordström Bygger AB, offert 2004-04-22 samt utfört provfönster. Stockholms läns museums yttrande ang. fönsterrenovering, 2003-04-07.

Länsstyrelsens beslut: 432-03-18762

Stockholms läns museums d.nr: 2003:061

Byggherre/beställare: Järfälla kommun

Byggledare/arkitekt: OA Nordström Bygger AB, Roland Olsson

Entreprenörer: OA Nordström Bygger AB

UE, måleri: Larsson & Örnmark Målerifirma AB

UE, puts: Ulf Stading Mur & Konsult AB

Antikvarisk kontrollant: Stockholms läns museum, Lisa Sundström

Byggnadstid: juni-november 2004

Antikvarisk slutbesiktning: 3 november 2004

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Slottets fönster har bytts ut och fått ändrad utformning vid ett flertal tillfällen. Ursprungligen hade fönsterna troligen mitt- och tvärposter och var säkerligen försedda med blyspröjsade bågar.

Bottenvåningens karmar är äldre med okänd datering. Bågarna har ändrats ett flertal gånger och karmarna visar skador efter borttagna mitt- och tvärposter. Karmen har vid något tillfälle troligen haft enkla ytter- och innerbågar. Nuvarande fönsterutformning härrör från det sena 1800-talet. De kopplade, utåtgående bågarna härrör från 1900-talets mitt och har hängts ca 1,5 cm utanför karmen.

Karmar och fönsterbågar våning 1 tr har bytts ut omkring 1900-talets mitt. Fönsterna är något indragna i fasaden och är försedda med kopplade, inåtgående bågar.

Fönstersnickerierna har under 1980-talet målats med akrylatfärg.

Vid en renovering av slottet år 1901 byggdes verandan och köket till. Verandan bevarar sin fönsterutformning med småspröjsade bågar från byggnadstiden.

Kökstillbyggnaden har delvis bevarade fönster från byggnadstiden. Kökstillbyggnaden byggdes ut ytterligare år 1996.

Utförda åtgärder

Snickerier

Fönsternas rötskadade delar har bytts ut och skarvats. Dokumentation av åtgärder på samtliga fönster har under arbetets gång utförts av Nordström Bygger AB.

Bågarna i bottenvåningen återhängdes därefter i liv med karmarna. Nya gångjärn med konformade knoppar användes.

Före renovering. Fönsterbågar i bottenvåningen var ej hängda i liv med karmen. Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040142.

Provfönster, norra fasaden.

Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040141.

Återhängningen av bågarna i liv med karmen i bottenvåningens fönster medförde att karmarna fick falsas ut för att få plats med bågarna samt att nya hål för epanjoletternas fästen fick utföras. Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040146.

I bottenvåningen har ett antal droppnäsors yttersta del snedkapats på de övre bågarna. Åtgärden bedömdes som nödvändig för att möjliggöra upp- och nedtagning av bågar, då de annars stoppades av sandstensomfattningen. Ett antal droppnäsor var sedan tidigare snedkapade.

Övervåningens fönster släppte in vatten genom fönsternas sidor. Fönsterna var så konstruerade att droppnäsorna var för korta och lämnade ifrån sig vatten på anslaget i karmbotten och inte utanför samt karmsidorna saknade dräneringsspar. Åtgärd utfördes i enlighet med Husdoktors förslag genom fräsning av spar för vattenavledning i karmarnas sido- och bottenstycken för vattenavledning samt avledningsspar i karmbottensstycket ut mot fönster-blecket. Bågarna försågs också med något längre droppnäsor.

Urfräsning i karmens sid- och bottenstycke samt spar för vattenavrinning i övervåningens fönster. Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040143.

Beslag

Hörnjärn har om möjligt rengjorts och återanvänts. Hörnjärn i dåligt skick har bytts ut mot nya lika befintliga.

Pressade beslag och konformade knoppar på gångjärnen i verandans fönster. Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040149.

Kopplingsbeslagen var i dåligt skick. Den större delen av fönsternas kopplingsbeslag har bytts ut mot nya lika befintliga.

Sekundära uppställningshakar exteriört i bottenvåningen togs bort. Stormhakar av 1800-talsutförande, lika delvis bevarade befintliga, har kompletterats interiört.

Samtliga beslag är levererade av Eskilstuna Kulturbeslag.

Glas

Skadade och trasiga glas har ersatts av maskinvalsat kulturglas levererat av NP Ringströms glasmästeri i Stockholm.

Drevning/fogning

Drevning har utförts med lindrev. Fogning mellan fönsterkarm och vägg har utförts med rent kalkbruk.

Målning

Karmarna skrapades rena från akrylatfärg och underliggande linoljefärgslager sparades. Vid färgborttagning av akrylatfärgen på fönsterbågarna, som var tunt målade, följde nästan all samtlig underliggande färg med. Vid färgundersökning av fönsternas underliggande färglager konstaterades endast kulör i överens-stämmelse med ren bränd terra.

Karmar och bågar målades därefter med linoljefärg av fabrikatet Lasol, Engwall & Claesson. Färgen pigmenterades med bränd terra, 1A-44, enligt RAÄs provsamlingskarta 1990.

Fönster i bottenvåning efter renovering.

Foto: Lisa Sundström.

Bildbeteckning: lp20040140.

Fyllningen i blindfönstret målades med pigmentet järnoxidsvart, 4A-318.

Foto: Lisa Sundström.

Bildbeteckning: lp20040145.

Fönster i kökstillbyggnaden efter renovering.

Foto: Lisa Sundström

Bildbeteckning lp20040148.

Tätning

Tätning har utförts som tidigare med silikonlist.

Balkongdörr

Rötskadat virke böts ut och skarvades. De befintliga sekundära speglarna av plywood i dåligt skick böts ut mot nya speglar av trä.

Avvikelser från arbetshandlingar

Enligt provfönstret skulle bågarna återhängas i liv med karmen vilket medförde relativt stora ilagningar i karmen. För att undvika detta utfördes istället resterande fönster med återhängning med ett gångjärn av en något större storlek för att undvika stora ilagningar av karmarna.

Fönsterna tätades med silikonlist då den föreslagna yllelisten var för tjock för befintliga bågar.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Arbetena har utförts i enlighet med länsstyrelsens beslut.

Fönstersnickerier har vid det senaste renoveringstillfället bytts ut mot karmar och bågar olämpliga med hänsyn till slottets kulturhistoriska värde. Bottenvåningens befintliga, felaktigt hängda bågar var för tjocka för att möjliggöra en hängning i liv med karmen utan ingrepp i den äldre karmen. Det bedömdes ändå att åtgärden var berättigad med hänsyn till fönsternas utseende och av tekniska skäl.

Då takvåningens fönster inte åtgärdades vid denna renovering har dessa en från övriga fönster en avvikande färgsättning. Målning är planerad till nästa år.

Görvålns slott efter fönsterrenovering, september 2004.

Foto: Lisa Sundström. Bildbeteckning: lp20040144.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

Husdoktorn, Mats Holmström, Stockholm, Yttrande angående fönster, Görvålns slott, 7 september 2004.

OA Nordström Bygger AB, Dokumentation av åtgärder å samtliga fönster.